

La ceràmica negra mat de Montbarbat

Maria del Vilar VILÀ (*)

ABSTRACT

At the Iberian settlement at Montbarbat (Lloret de Mar-Maçanet de la Selva) a type of wheel-turned ceramic distinguished by a matt black painted surface finishing is found. These cups, made from the same clay as that used for the wheel-turned ceramic, have several shapes but none of them are exclusive and tend to imitate the Pseudo-Jonia ceramic, the Black pottery, the Emporitan grey pottery or the common pottery. The matt black ceramic seems to be typical of the Girona region and the French coast at the Pyrenees. Its chronology, in the particular case of Montbarbat, comprises the fourth and beginning of the third century B.C.

Key words: Iberian period, Wheel-turned ceramic.

DEFINICIÓ

La característica que defineix aquest grup ceràmic és, com indica el seu nom, un acabat amb pintura negra mat aplicat uniformement que cobreix ambdues superfícies en el cas de tractar-se de vasos oberts, i només la superfície externa si els recipients són tancats. És un grup poc representatiu en el context de la ceràmica fina a torn del poblat ibèric de Montbarbat, però prou important perquè li dediquem un article. Es troba a gairebé tots els estrats superiors, sempre en poca quantitat; aquesta característica és general pel que fa a la ceràmica fina del jaciment.

LES PASTES

Les tonalitats i les textures de les pastes són com les de la ceràmica a torn del poblat. En general, estan ben treballades, de bona qualitat, primes, fines, ben depurades, amb partícules de quars, calç i mica com a desengreixant; la majoria són dures, de fractura recta.

D'un total de 45 peces estudiades que presenten forma o decoració, 29 exemplars corresponen a pastes d'un sol color, repartides de la següent manera: només cinc fragments són grisos, de tons mitjans-clars; més freqüents són les gammes de marró, especialment els

clars, seguides dels vermells moderats i, en un cas, la pasta presenta un gris-blavós. Els exemplars que tenen dues tonalitats alternen un gris mig o clar amb vermell-ataronjat, o marró clar o mitjà; una sola peça combina un gris-blavós amb un vermell pàlid.

LES SUPERFÍCIES

Les superfícies són majoritàriament fosques; seguides per les tonalitats grises mitjanes, i només un fragment és gris clar. La pintura no és mai brillant, i sempre es troba ben aplicada i homogènia per tota la superfície, encara que de poc espessor, i pot ésser de tacte rugós i aspre. L'acabat sempre és mat. Sembla que les peces es pintaven un cop sortides del forn, perquè el contacte amb l'aigua fa desaparèixer la pintura.

LES DECORACIONS

Les decoracions són rares. En un sol cas hem constatat l'existència de pintura blanca (S9-1542), típica també de l'àrea ibèrica gironina, formada per dues bandes de 0,30 cm i 0,20 cm que ocupen la part interna i externa del llavi, respectivament (fig. 1). Una gerra (S6-246) porta dues motlures, l'una a la vora de 0,55 cm d'amplada, i l'altra al començament del coll, de 0,30 cm (fig. 1). Un fragment de paret (R3-1173

(*) Departament de Prehistòria, Història Antiga i Arqueologia. Universitat de Barcelona.

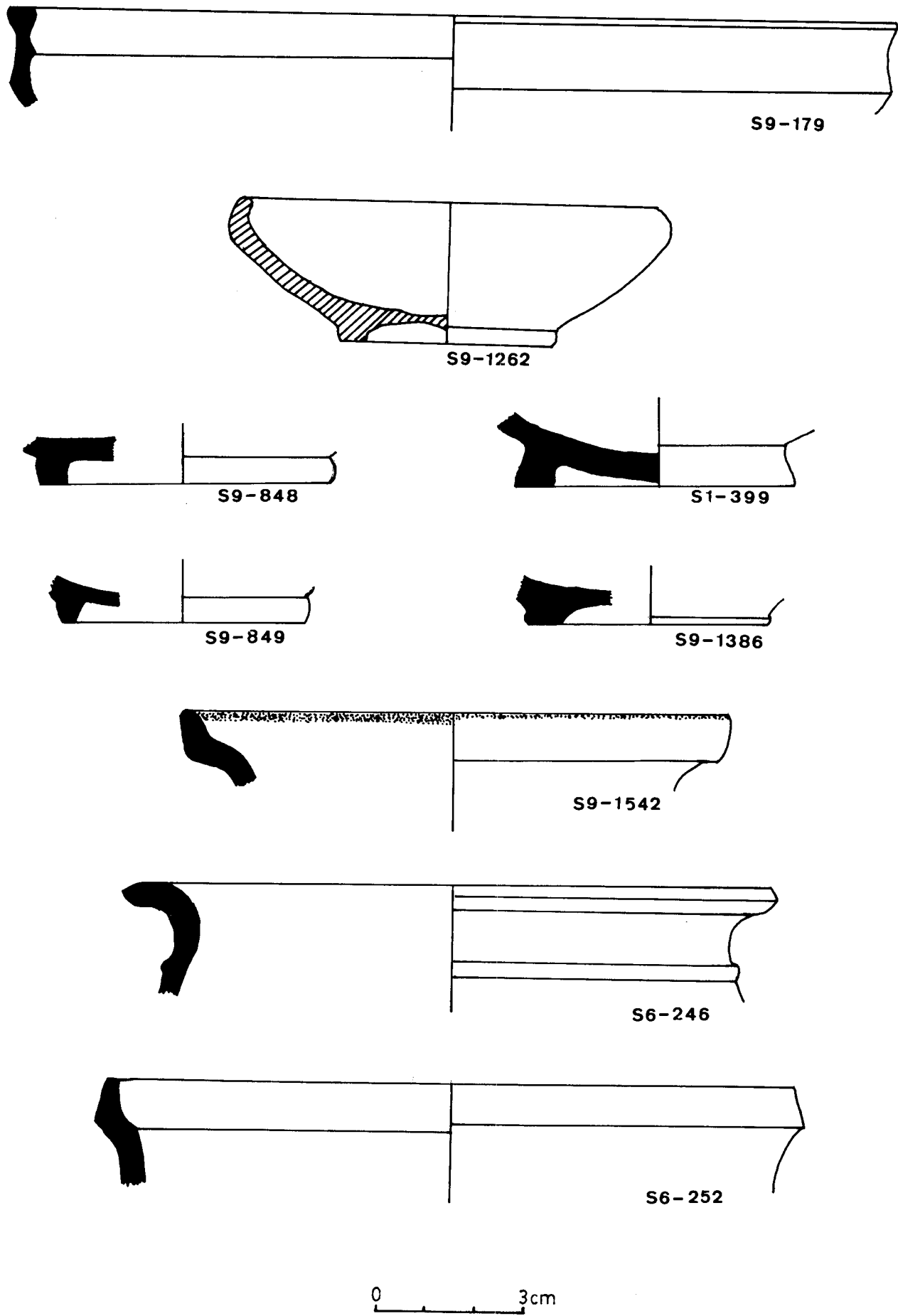

Fig. 1.- Montbarbat. Ceràmica negra mat. S9-179: plat lekànide. S9-1262: copa, vaset, semblant a la Forma 2732 (Morel, 1981). S9-848: fragment de fons de forma que imita els vasos de vernís. S1-399: fragment de fons de forma que imita els vasos de vernís. S9-849: fragment de fons equivalent a la Forma 321 (Morel, 1981). S9-1386: fragment de fons de forma que imita els vasos de vernís. S9-1542: llavi decorat amb pintura blanca per la part interna i externa. S6-246: gerra amb dues motlures, l'una a la vora i l'altra al començament del coll.

bis) presenta una línia horitzontal de lleugeres incisions circulars a la superfície externa de 0,30 cm d'amplada (fig. 2).

Tant la ceràmica grisa emporitana com la comuna a torn de Montbarbat no solen portar decoració. D'entre les primeres trobem suspensions còniques i molt poques motlures; la ceràmica comuna a torn rarament porta decoració incisa, el més freqüent són les bandes pintades en blanc o en vermell (Vilà et al., en premsa).

LES FORMES

Les peces que corresponen a aquest grup tenen formes variades, sempre funcionals, plats (S9-179), copes (S9-1262), gerres (S6-246) (fig. 1), encara que moltes vegades, a causa de la gran fragmentació dels vasos, és impossible de saber-ne les característiques formals. Les podem dividir, per la seva tipologia, en:

- A) Imitacions de la ceràmica pseudo-jònia.
- B) Imitacions de vernís negre.
- C) Formes iguals a la ceràmica grisa emporitana.
- D) Formes iguals a la ceràmica comuna al torn.

A) Existeix una forma, lekànide, força representada a Montbarbat, elaborada normalment en ceràmica grisa monocroma o pseudo-jònia, que segurament procedeix del Sud de França (Py, 1971), i de la qual tenim un sol exemplar de vora i paret (S9-179) que, en ésser un vas obert, presenta pintura negra a ambdues superfícies (fig. 1). No s'ha constatat per ara cap més vas d'aquestes característiques.

B) Algunes de les peces amb acabat negre mat imiten les produccions de vernís negre i, com la majoria d'aquests vasos d'importació trobats al poblat, són atuells utilitzats per beure líquids.

– S9-1262. Vaset reconstruïble, de petites dimensions, semblant a la Forma 2732 (Morel, 1981, p. 212), és tot ell pintat, i formava part d'una llar ritual de la Casa V (fig. 1).

– R3-1252. Fragment de vora i paret que pertany genèricament a la Forma 2700 (Morel, 1981).

– S9-849. Fragment de paret, fons i peu, equivalent a la Forma 321 (Morel, 1981, p. 467). Només porta pintura a la superfície externa (fig. 1).

– S9-848, S1-399 i S9-1386. Diversos fragments de paret, fons i peu que imiten els vasos de vernís (fig. 1).

– Diversos fragments d'anses de secció circular (S9-1546), o ovalada (S1-397) que, per les seves característiques, semblen pertànyer a *kylikes* o a *skyphei*.

C) Moltes formes de vores, ja que no existeix cap vas reconstruïble, les trobem iguals a la ceràmica grisa emporitana: gerretes de perfil bitroncocònic, amb fons senzills, plans o realçats, i una o dues anses de secció rectangular.

D) Pel que fa a la relació entre la negra mat i la ceràmica comuna, totes les vores i totes les anses restants coincideixen; les vores són tangents, verticals o secants inclinades cap a l'exterior, de perfil exterior arrodonit concau o rectilini, algunes presenten una acanaladura per a col·locar-hi una tapadora; els fons

només són els més senzills, els plans o els lleugerament realçats de paret de perfil exterior rectilini o convex, els que trobem en els dos grups (la tipologia de les vores i dels fons correspon a la classificació de Dedet & Py, 1975); les anses solen ésser de secció rectangular amb els angles arrodonits i poden tenir una àmplia acanaladura central longitudinal.

És de destacar, també la presència de dos fragments de coll (S9-1099 i S9-1518) que corresponen a vasos tancats, i tenen la pintura aplicada només a la superfície externa.

Manquen, per ara, les tapadores.

Es tracta, doncs, d'una ceràmica que no presenta una tipologia específica amb formes originals, sinó que utilitza les d'altres grups trobats també al jaciment. El fet que no hi hagi vasos de grans dimensions i la poca quantitat de peces, fa suposar que la ceràmica negra mat s'usava com a vaixel·la de taula, i no com a envasos de transport o emmagatzematge.

PROCEDÈNCIA I CRONOLOGIA

Segons informació oral de la senyora Martin i Ortega, a qui agraïm aquesta dada, la ceràmica negra mat es dona freqüentment al poblat ibèric del Puig de Sant Andreu, a Ullastret; per tant, és possible que sigui típica de l'àrea costanera de la província de Girona, zona que ocupava el poble dels indigetes.

Al sud de França apareix aquest grup ceràmic, per exemple, a Lattes (Hérault) (Arnal et al., 1974, p. 102) i, possiblement també a Ensérune (Hérault) (Gallet de Santerre, 1980, p. 109), i sembla que alguns plats classificats com ceràmica grisa monocroma o pseudo-focca publicats per Nickels (1978, p. 250) de la zona del Llenguadoc-Rosselló porten un acabat de pintura negra mat. Nosaltres no l'hem vista estudiada, de forma específica, a cap article.

Pel que fa a les altres àrees del nord-est peninsular properes a les terres gironines, el Maresme, Osona, etc., no tenim coneixement de l'existència d'aquesta ceràmica per manca de publicacions.

Possiblement la ceràmica amb pintura negra mat s'elaborava al sud de França o a l'Empordà, en els mateixos tallers que realitzaren els vernissos negres imitant els models àtics. Aquestes produccions anirien destinades a un públic que no podia adquirir gaires vasos d'importació a causa del seu alt valor econòmic i havia de limitar-se a usar imitacions com a vaixel·la de luxe.

La cronologia d'aquesta producció comprèn el segle IV a.C. en termes generals; la més antiga, per ara, a Montbarbat correspon a la casa V, estrat V, de cap a la meitat de segle pel vernís negre (Vilà et al., en premsa), i la més moderna, dels inicis del segle III a.C., apareix en el primer estrat de les habitacions, no sabem, per tant, quan deixen de fabricar-se aquests tipus d'acabats.

Barcelona, gener de 1992.

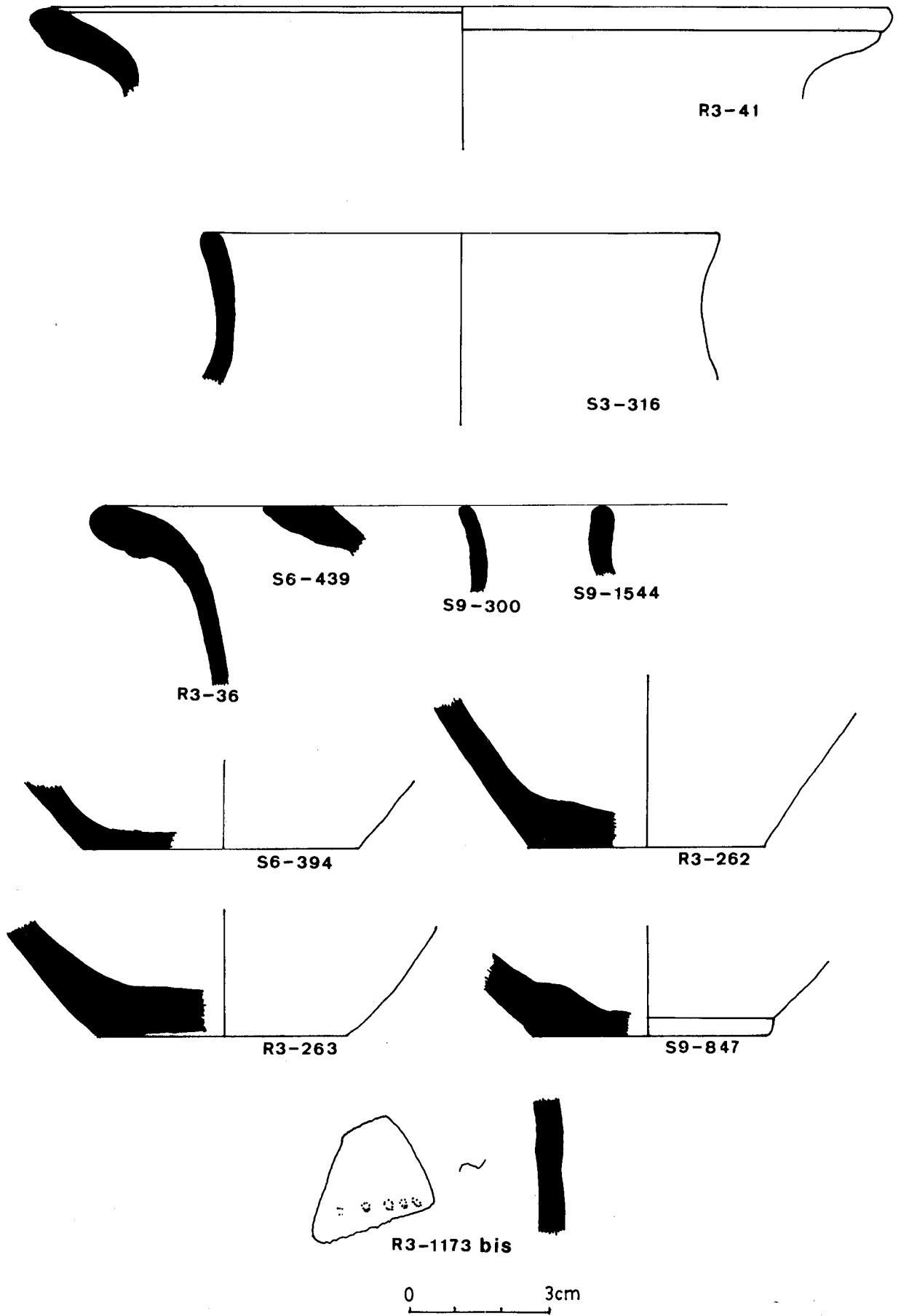

Fig. 2.- Montbarbat. Ceràmica negra mat. R3-1173 bis: fragment de paret amb línia horitzontal de lleugeres incisions circulars a la superfície externa.

BIBLIOGRAFIA

- ARNAL J., MAJUREL R. & PRADES, H. (1974) *Le port de Lattara (Lattes, Hérault)*, Col. de Monographies Préhist. et Archéo., Institut International d'Etudes Ligures, VII, Bordighera-Montpellier.
- DEDET B. & PY M. (1975) *Classification de la céramique non tournée protohistorique du Languedoc Méditerranéen*, Paris.
- GALLET DE SANTERRE H. (1980) *Ensérune. Les silos de la Terrasse Est*, XXXIX Supplément à Gallia, Paris.
- NICKELS, A. (1978): Contribution a l'étude de la céramique grise archaïque en Languedoc-Roussillon, *Les céramiques de la Grèce de l'Est et leur diffusion en Occident*, Colloques Internationaux du C.N.R.S. (1976), pp. 248-267.
- PY M. (1971) La céramique grecque de Vaunage (Gard) et sa signification, *Cahiers Ligures de Préhistoire et d'Archéologie*, 20, pp. 5-153.
- VILÀ M. del V. et al. (en premsa) *Montbarbat (1978-1985)*, Lloret de Mar.